

MARIA TERESA FERRER I MALLOL

EL CORS CATALÀ CONTRA GÈNOVA SEGONS UNA RECLAMACIÓ DEL 1370

La Corona catalano-aragonesa s'havia creat, amb el desenvolupament del seu poder marítim, una enemiga temible, Gènova. Ambdues potències, situades cara a cara en el Mediterrani occidental, tenien els mateixos interessos i els mateixos mercats a dominar, no solament dins d'aquell àmbit, regne de Castella, Nord d'Àfrica, Sicília, Sardenya i Còrsega, sinó també en el llunyà Llevant mediterrani.

Però fou la lluita pel domini de Sardenya allò que transformà, en el segle XIV, la rivalitat existent en guerres obertes: en temps de Jaume II, a causa de la conquesta de l'illa, comença ja l'enfrontament bèl·lic, però és en els regnats d'Alfons el Benigne i de Pere el Cerimoniós quan creix en violència i amplitud.

La conquesta de l'illa per l'infant Alfons en els anys 1323-1324 no deixà una situació ben consolidada¹. Les guerres per a obtenir la subjecció total de l'illa duraren gairebé un segle, amb un cost directe en vides i diners molt alt, bé que potser fou més alt encara el cost indirecte, ja que, com ho he assenyalat en un altre lloc, la inestabilitat política de l'illa provocà la inseguretat a les línies marítimes de tot el Mediterrani occidental i danys incalculables al comerç català, que teòricament havia de sortir beneficiat de la conquesta de l'illa.

Quan no hi havia guerra oberta, el cors prenia el seu lloc, de manera que a mar regia sempre la llei del més fort entre catalans i genovesos, hi hagués pau o guerra.

La sentència arbitral, redactada pel marquès de Monferrato l'any 1360 i publicada el 1362, havia clos la guerra entre la Corona catalano-aragonesa i Gènova, que s'havia iniciat l'any 1351, malgrat que la sentència no fou ac-

¹ Cfr. sobre la preparació de la conquesta de Sardenya i la mateixa conquesta: V. SALVERT Y ROCA, *Cerdeña y la expansión mediterránea de la Corona de Aragón (1297-1314)*, Madrid 1956, 2 vols; i A. ARRIBAS PALAU, *La conquista de Cerdeña por Jaime II de Aragón*, Barcelona 1952.

ceptada per Pere el Cerimoniós, que la considerarà parcial a favor dels genovesos. A partir d'aquesta data hi hagué cessació d'hostilitats oficialment, bé que la pau no quedà ben establerta fins al tractat del 1378².

En aquesta situació ambigua, els casos de pirateria proliferaren entre ambdues parts. Una demanda genovesa del 1370, que ara comentarem, ens informa de vint-i-nou reclamacions per actes de pirateria, que en realitat es refereixen només a vint-i-set incidents, ja que un donà lloc a tres reclamacions. D'aquests actes de pirateria exercits per catalans contra genovesos, vint-i-quatre havien tingut lloc entre els anys 1366 i 1369, mentre que tres més eren casos pendents del 1361. La llista no inclou totes les reclamacions dels habitants de Bonifacio damnificats per catalans, que sembla que eren molt nombrosos i anaven en un llibre a part. Gènova s'encarregava de defensar-los, ja que els considerava sota la seva jurisdicció, reconeguda per la sentència arbitral del marquès de Monferrato³.

La major part d'aquestes preses eren petites, moltes al voltant dels 100 o 500 florins de valor, bé que tres o quatre sobrepassaven aquesta xifra i una arribava als 5.372 florins⁴. Generalment, les preses de gran valor eren objecte de reclamacions particulars i immediates i els damnificats solien nomenar un procurador que instava el llarg procés de reconeixement del dany i d'indemnització. Era un procediment costós i només els mercaders o armadors poderosos hi podien acudir. Això no vol pas dir que la menudalla quedés desprotegida. El mateix estat n'assumia la defensa i presentava les reclamacions en bloc. És el que féu Gènova pel setembre de 1370, quan envià a Barcelona un ambaixador, Oberto Pelliccia, amb l'encàrrec de queixar-se dels atacs rebuts pels genovesos de part dels catalans, demanar-ne la indemnització i preguntar al rei Pere si volia pau estable o no.

El 2 d'octubre, Pere el Cerimoniós respongué al dux de Gènova, Domenico de Campofregoso, sobre aquests punts. Pel que fa als danys, el monarca català es mostrà disposat a indemnitzar-los i informà el dux que havia fet lliurar a l'ambaixador cartes "justificables" per a obtenir la restitució de les preses i dels danys i que havia manat al tresorer de pagar de manera immediata les confiscacions fetes pels oficials reials de Sardenya per a sostenir la defensa

² S. DUVERGÉ, *La solution du conflit entre l'Aragon et Gênes (1337-1378)*, "Mélanges d'Archéologie et d'Histoire de l'École Française de Rome", LI (1934), pp. 240-257 i G. MELONI, *Genova e Aragona all'epoca di Pietro il Cerimonioso*, Pàdua, 1971-1982, 3 vols.

³ Apèndix, doc. 2.

⁴ Apèndix, doc. 2-[24].

de l'illa. Pel que fa a la pau, el rei afirmava la seva voluntat de respectar-la i de fer-la respectar i no veia cap motiu perquè hom pogués dubtar de la seva bona voluntat ni cap fet, del qual fos responsable, que hagués lesionat la pau. Les preses marítimes eren, doncs, a parer del rei, incidents poc significatius i, si més no, fugien del seu control⁵.

El mateix dia 2 d'octubre el rei envià una circular als oficials reials per a informar-los de les queixes presentades per l'ambaixador genovès i de la seva decisió d'indemnitzar els genovesos robats per catalans en temps de pau, a fi d'evitar un conflicte. Els manà que, cadascú a la seva jurisdicció, s'encarreguessin per mitjà d'empresonament o de confiscació de restituir els béns robats als genovesos o d'indemnitzar-los pel seu valor i per danys, despeses i interessos. Si els seus súbdits al·legaven raons que disculpassin llur acció, disposarien de deu dies per a interposar recurs i de vint dies més per a provar les al·legacions. El rei els recomanà de procedir de manera sumària, com se solia fer en casos similars. Si els damnificats volien que la causa es veiés a l'audiència reial, haurien de remetre el procés a la cort⁶.

Cal fer notar que aquesta circular, que conté la llista de les reclamacions genoveses, amb la resposta reial a cadascuna, és un esborrany no datat i, per aquest motiu, es troba a les caixes de cartes sense ordenar de la secció de Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Nosaltres l'hem pogut datar gràcies a la carta adreçada pel rei al dux de Gènova⁷.

Tal com ja ho hem dit abans, tres de les reclamacions corresponien a fets esdevinguts l'any 1361, bé que un potser és anterior fins i tot a aquest any. Una de les reclamacions havia estat presentada per Antonio de Celavexi, anomenat Schiavo, a qui havien estat confiscats béns a Alacant per valor de 492 florins, 300 dels quals foren dipositats en mans de Joan de "Maulo", escrivà de la cúria d'Alacant; aquest no era, doncs, pròpiament, un cas de pirateria sinó una confiscació abusiva, perquè en aquells moments la solució del conflicte ja havia estat confiada a l'arbitratge del marquès de Monferrato i, per tant, havien cessat les hostilitats. El rei encomanà la indemnització d'aquest cas als oficials ordinaris d'Alacant⁸.

Una altra reclamació per una presa del 1361 era la d'Oberto de Natino, que representava Giacomo Procaci, de Sestri, a qui un tal Rigol de l'Alguer i

⁵ Apèndix, doc. 1.

⁶ Apèndix, doc. 2.

⁷ Apèndix, doc. 1.

⁸ Apèndix, doc. 2-[26].

en Bataller havien pres béns valorats en 311 florins. La indemnització d'aquest cas fou encomanada al governador de l'Alguer⁹. Cal dir que la deformació dels noms catalans dificulta la identificació dels noms.

La reclamació presentada per Bartolomeo Musca en nom propi i dels seus socis no esmenta l'any de la presa i només diu que el responsable n'era l'almirall Pere de Montcada, que llavors ja era mort, i que s'havia esdevingut abans de la pau amb Gènova; això ens porta, doncs, a una data anterior al 1362, any de la publicació de la sentència; probablement el fet s'esdevingué l'any 1361, bé que podria ésser també del 1360 o del 1362. Les mercaderies preses ascendien a la considerable quantitat de 5.372 florins. El rei disposà que fossin convocats els hereus del noble Pere de Montcada i els seus patrons o llurs hereus i els genovesos demanaren que hom procedís a la indemnització, segons el que havia estat acordat al tractat de pau¹⁰.

La resta de les reclamacions es refereixen totes a fets esdevinguts entre 1366 i 1369; generalment, com veurem, l'àrea d'incidents quedava restringida a la zona marítima al voltant de les illes de Sardenya i Còrsega i entre aquestes illes i la península italiana.

Cal assenyalar que set de les preses eren obra dels capitans o dels patrons de les galeres reials que defensaven les mars de Sardenya: Gilibert de Cruïlles, Olf de Pròixida, Francesc d'Averçó, Berenguer Pujades, o Sespujades, i Berenguer Morey; una era una confiscació directa del governador de Càller i quatre o cinc havien estat obra de veïns de Càller.

Gilibert de Cruïlles, capità de cinc galeres armades, fou responsable de dos casos de pirateria, un esdevingut pel juny de 1366 i un altre per l'agost del mateix any. El damnificat en el primer fou Pietro Giribaldo de Santo Stefano, malgrat que tenia llicència i guiatge del veguer i lloctinent de l'Alguer, que segons ell s'anomenava Conradí; el dany era estimat en 160 florins¹¹. El damnificat en el segon incident fou Francesco Barralle, de Sanremo, a qui prengué 300 cànars de formatges rodons, 14 de formatges llargs i 50 cuiros de bou al cap de Nàpols¹².

Com que aquest noble era a la cort, el rei decidí que fos cridat per tractar d'ambdues reclamacions i procedir a la indemnització.

Olf de Pròixida, un noble valencià que exercí nombrosos càrrecs i que

⁹ Apèndix, doc. 2-[27].

¹⁰ Apèndix, doc. 2-[24].

¹¹ Apèndix, doc. 2-[10].

¹² Apèndix, doc. 2-[28].

fou governador de Mallorca entre 1365 i 1375¹³, portà a terme algunes campanyes navals, en el transcurs de les quals efectuà algunes captures o alguns atacs il·legals. En un primer incident esdevingut el mes d'agost de 1366 cremà, en el golf d'Oristany, una petita coca de Martino de Mari, valorada en 800 florins¹⁴. Dos anys després, pel setembre de 1368, quan capitanejava dues galeres, prengué Nicolino Salinerio, de Cervo, que després reclamà danys per valor de 924 florins¹⁵.

Berenguer Sespujades i Francesc d'Averçó, que durant alguns anys portaren a terme missions de vigilància a les mars de Sardenya, són esmentats sovint a la reclamació genovesa. Berenguer Sespujades tot sol fou acusat d'haver pres a Andorino Boriner, d'Andora, béns valorats en 408 florins, quan anava amb la barca carregada de vi i d'altres mercaderies cap a l'Alguer, pel juliol de 1366¹⁶; mentre que, pel juny de 1369, atacà Nicola Foresta, de Dianò, al lloc dit Sangonario, a Còrsega, després d'haver-lo assegurat. El dany reclamat pujava a 780 florins. Com que Berenguer Sespujades no era present a la cúria, el rei confià la resolució de la reclamació a l'oficial ordinari que pertoqués¹⁷.

Mentre navegava conjuntament amb Francesc d'Averçó, l'any 1369, amb dues galeres armades, fou responsable de dues captures més contra els genovesos. La víctima de l'una fou Guillelmo Eni; l'incident s'esdevingué a Còrsega i el dany reclamat fou de 220 florins¹⁸, mentre que de l'altra ho fou Lamberto di Barbazano, de Bonifacio, pres amb els seus setze homes i un que fou mort, quan anava amb el seu lleny de Nàpols a Bonifacio, a una milla

¹³ A. SANTAMARIA ARÁNDEZ, *El gobierno de Olfo de Prócida*, "Hispania", XXV (1965), pp. 184-218, 367-412, especialment pp. 394-395.

¹⁴ Apèndix, doc. 2-[9].

¹⁵ Apèndix, doc. 2-[1].

¹⁶ Apèndix, doc. 2-[21].

¹⁷ Apèndix, doc. 2-[6]. L'any 1370 diverses autoritats de Sardenya intercediren a favor d'ell prop del rei, que el destituí de la patronia de la galera perquè havia pres una coca genovesa prop de Còrsega: L. D'ARIENZO, *Carte reali diplomatiche di Pietro IV il Cerimonioso, re d'Aragona, riguardanti l'Italia*, Pàdua 1970, núms. 737-750; aquesta captura podria ésser alguna de les incloses a la reclamació, bé que més probablement fou una coca d'Antonio Musso, que fou indemnitzat el primer d'octubre de 1370. Portava bótes de vi, oli, draps de Malines, nous, avellanes, figues etc.: Arxiu de la Corona de Aragó, *Cancellaria* (ACA, C), reg. 1348, ff. 172r.-173r.

¹⁸ Apèndix, doc. 2-[2]. El nom del damnificat no es llegeix complet, però podria ésser Eni.

d'aquest darrer lloc. El lleny fou valorat en 2.949 florins¹⁹. En ambdós casos el rei convocà els culpables per tal d'aclarir els fets i procedir a la indemnització, bé que caldria esperar llur tornada. Mentrestant, pel que fa al darrer cas, cridà el clavari de les galeres perquè li lliurés els comptes d'aquesta captura.

Berenguer Morey, que també realitzà missions de vigilància a les aigües de Sardenya, fou el responsable, juntament amb Guillem Noguera, d'un altre incident: l'atac pel desembre de 1368 a Andriolo di Maiolo de Chiavari, bé que els danys pujaren només a 116 florins. El rei convocà els responsables per tal de resoldre la reclamació²⁰.

Emmanuele Cortellaccio, d'Albenga, que representava el seu germà Giannino, presentà un cas diferent, ja que havia estat víctima d'una confiscació oficial, l'any 1368, ordenada pel governador de Càller, quan era al port d'aquesta vila. Actuacions d'aquesta mena eren força habituals a l'illa quan la guarnició o la població tenien dificultats de proveïment. El dany havia estat estimat en 800 florins i constava en un protest fet a Càller. Aquest és el cas que el rei indemnitzà de manera directa i immediata, tal com ja ho hem dit abans²¹.

Veïns de l'Alguer i de Càller, mallorquins i valencians foren els responsables de la resta d'incidents objecte de reclamació.

Antoni Rigolf, de l'Alguer, atacà Nicolò Pietella de Saulo al port de la Linaira, l'any 1366, i li causà danys valorats en 200 florins, reclamats pel seu representant, Baldassale Adorno. El rei encomanà la resolució del cas al governador de l'Alguer²².

Un tal "Embufiner" de Càller i el seu soci, Miquel, robaren Giovanni Senso, de Recco, en un lloc anomenat "Mons Cerihellus", a la "Maritima", pel maig de 1367²³. El dany fou valorat en 513 sous i el governador de Càller quedà encarregat de solucionar la qüestió²⁴.

Joan Fabre, també de Càller, prengué béns valorats en 387 florins a Guillelmo Eri, del lloc d'Andora, a Còrsega, l'any 1367. Tal com ja ho hem

¹⁹ Apèndix, doc. 2-[23].

²⁰ Apèndix, doc. 2-[15].

²¹ Apèndix, doc. 2-[11]. Cfr. sobre aquest tema de les confiscacions oficials a Sardenya: M. T. FERRER I MALLOF, *La conquesta de Sardenya i la guerra de cors mediterrani a Els Catalans a Sardenya*, Barcelona 1984, pp. 35-40. (Hi ha també la versió italiana *I Catalani in Sardegna*).

²² Apèndix, doc. 2-[25].

²³ La "Maritima", potser cal identificar-la amb la marina de la regió de Campània.

²⁴ Apèndix, doc. 2-[4].

vist, aquest mateix mercader tingué la mala sort d'ésser atacat dos anys després per Berenguer Sespujades i Francesc d'Averçó. La decisió del rei fou que el governador de Càller convoqués Joan Fabre i fes l'execució necessària per a indemnitzar Guillelmo Eni²⁵.

Encara el mateix any 1367 hi hagueren d'altres casos de pirateria contra genovesos, l'un en un escenari una mica llunyà, el riu de Sevilla, on Pere Bernat, de Mallorca, prengué una bóta d'oli que pertanyia a Nicola de Camilla del fu Gavino, que era carregada a la coca de Guillem Nave, de Flandes. Com que l'agressor no era en el regne, el rei ordenà al governador de Mallorca que, quan hi tornés, fes execució dels seus béns per valor de 45 florins, que era el cost de la bóta²⁶.

Giribaldo Giribaldi, de Recco, Enrico Feruccio, de Chiavari, Gregorio de Saulo i Bartolomeo Remolario, de Voltri, resultaren robats en un lloc anomenat "Mons Argentarius", el mes de novembre de 1367, per un tal Antoni Maserat, de València, els tres primers i per Janot d'Oriola el quart. El valor dels béns perduts ascendia a 150, 210, 298 i 280 florins respectivament. El rei ordenà al governador de València i al d'Oriola que resolguessin la reclamació i procedissin a la indemnització²⁷.

Joan Gayà a Gaida fou acusat per Giovanni de Merixi del fu Nicolò, de Rapallo, d'haver mort el seu pare, quan anava a la coca d'Antonio di Benedetto i venia de Sicília, en el mar "Maremi", l'any 1367. Reclamà 724 florins, però el rei declarà que el fet no era plenament provat i que calia, almenys, la ratificació d'un testimoni. Demanà la compareixença del reclamant, si hi era present; altrament, decidí que el cas fos enviat a l'oficial ordinari corresponent²⁸.

Un valencià anomenat Sanxot havia capturat Tommaso de Carlo, de Savona, a la platja romana l'any 1367. Reclamà en nom propi i dels seus socis danys valorats en 356 florins. La solució del cas fou encomanada al governador de València²⁹.

L'any 1368 hi hagué cinc captures contra genovesos. Quatre s'esdevingueren a Còrsega: ja ens hem referit a la de Nicolino Salinerio i a la d'Andriolo di Maiolo; els altres foren Lambertino de Carvi o Calvi, a qui Mateu Aimeric, de Càller, prengué una barca valorada en 352 florins quan, patronejada

²⁵ Apèndix, doc. 2-[3].

²⁶ Apèndix, doc. 2-[8].

²⁷ Apèndix, doc. 2-[5], [7], [17] i [18].

²⁸ Apèndix, doc. 2-[13].

²⁹ Apèndix, doc. 2-[20]. Interpretem com a Sanxot el Sancihotus del document.

per Facino di Bonavia, de Calvi, anava de Pisa a Calvi³⁰, i Zoalio de Quanto, que fou pres per Antoni Masserat, de l'Alguer, i hagué de rescatar la barca per 172 florins³¹. El rei encomanà als governadors de Càller i de l'Alguer, respectivament, la resolució d'ambdós casos.

L'any 1369 els damnificats genovesos foren set. L'un fou Emmanuele Cortellaccio, el germà del qual havia patit una confiscació a Càller l'any 1368. Per l'agost de 1369 Enric Roca i Joan de Mallorca l'atacaren en el port de Santo Cipriano a Còrsega i li causaren danys estimats en 1.440 florins. La indemnització fou encomanada al governador de Mallorca³². Ja ens hem referit al cas de Guillelmo Eni, atacat per Francesc d'Averçó i Berenguer Sespujades, i al de Nicola Foresta, de Diano, atacat per aquest darrer, així com al de Lamberto di Barbazano, atacat per tots dos navegants. Ens resta només comentar els incidents protagonitzats per Romeu Carbó, català resident a Càller, i pel seu soci, Marcià, que el mes de maig de 1369 causaren danys a Bonifacio di Ronchaiolo, de Voltri, estimats en 77 florins; l'abordaren al lloc dit Formigre, a Talamone. El governador de Càller fou encarregat d'efectuar la indemnització³³. Un tal Ramon "Inceradam", potser Ramon Cerdà, de València, atacà aquest any Oberto di Olivario, de Recco, amb la seva barca, en el lloc dit "Mons Cerihellis"; el dany estimat fou de 193 florins i la resolució de la indemnització fou confiada al governador de València³⁴. Finalment, Jaume Fabre robà Ottobono di Sigero, veí de Bonifacio, prop d'aquesta vila; el dany fou valorat en 272 florins. El comentari reial fou que mancava la indicació del lloc d'on procedia l'agressor i que, per tant, no podia disposar la indemnització³⁵.

El rei havia previst lliurar a l'ambaixador genovès els manaments destinats als oficials reials perquè procedissin a fer les indemnitzacions en els llocs d'origen o de residència dels infractors de la pau, però l'ambaixador no tingué cura de sol·licitar aquestes cartes; per això li fou lliurada còpia del document que acabem de comentar i que fou guardat a l'escrivania, tot esperant que vingués algú a demanar la redacció de les lletres de manament per als diversos oficials, seguint les instruccions del document negociat³⁶.

³⁰ Apèndix, doc. 2-[22].

³¹ Apèndix, doc. 2-[19].

³² Apèndix, doc. 2-[12].

³³ Apèndix, doc. 2-[16].

³⁴ Apèndix, doc. 2-[14].

³⁵ Apèndix, doc. 2-[29].

³⁶ Apèndix, docs 1 i 2, nota final, després de la llista.

Ignorem, doncs, si els manaments arribaren a ésser expeditos en forma oficial, posteriorment, o bé si la còpia del document que hem comentat fou suficient per a obtenir les indemnitzacions. En qualsevol cas, l'ordre i la bona organització de l'escrivania i de l'arxiu reial ens han conservat aquest document tan interessant al llarg d'uns quants segles, talment com si fóssim els ambaixadors genovesos per als qual fou guardat.

INCIDENTS DE CORS CATALÀ CONTRA GÈNOVA

Any	Damnificats	Valor dany	Lloc de captura	Responsable captura
1361	Antonio di Celavexi, dit Schiavo	492 fl.	Alacant	Autoritats locals
1361	Giacomo Procaci, de Sestri	311 fl.		"Rigolinum" de l'Alguer i en Bataller
[1361?]	Bartolomeo Musca	5.372 fl.		Pere de Montcada
1366, juny	Pietro Giribaldo, de Santo Stefano	160 fl.	Sardenya	Gilbert de Cruïlles
1366, juliol	Andorino Boriner, d'Andora	408 fl.	en ruta a l'Alguer	en Pujada (Berenguer Sespujades)
1366, agost	Martino de Mari	800 fl.	golf d'Oristany	Olf de Pròixida
1366, agost	Francesco Barralle, de Sanremo	formatges i cuiros	prop de Nàpols	Gilbert de Cruïlles
1366	Nicola Pietella de Saulo	200 fl.	port de la "Linaira"	Antoni Rigolf, de l'Alguer
1367, maig	Giovanni Senso, de Recco	513 fl.	Mons Cerihellus	en Bufiner i en Miquel, de Càller
1367, octubre	Nicola de Camilla del fu Gavino	46 fl.	riu de Sevilla	Pere Bernat, de Mallorca
1367, novembre	Guillelmo Eni, d'Andora	387 fl.	prop de Còrsega	Joan Fabre, de Càller
1367, novembre	Giribaldo Giribaldi, de Recco	150 fl.	Mons Argentarius	Antoni Masserat, de València
1367, novembre	Gregorio de Saulo	298 fl.	Mons Argentarius	Antoni Masserat, de València
1367, novembre	Enrico Feruccio de Chiavari	220 fl.	Mons Argentarius	Antoni Masserat, de València
1367, novembre	Bartolomeo Remolario	280 fl.	Mons Argentarius	Janot, d'Oriola

El cors català contra Gènova segons una reclamació del 1370

1367	Giovanni de Merixi del fu Nicolò, de Rapallo	724 fl.	Mar Maremi (ruta de Sicília)	Joan Gaya o Gayda
1367	Tommaso de Carlo, de Savona	561 fl.	Platja Romana	Sanxot, de València
1368, maig	Lambertino de Carvi de Calvi	352 fl.	Còrsega prop de Calvi	Mateu Aimeric, de Càller
1368, juny	Zoalio de Quanto	172 fl.	cap de Còrsega	Antoni Masserat, de l'Alguer
1368, setembre	Nicolino Salinerio, de Cervo	924 fl.	Còrsega	Olf de Pròixida
1368, desembre	Andriolo di Maiolo, de Chiavari	116 fl.	"Impicayre" (Còrsega)	Berenguer Morey i Guillem Noguera
1368	Giannino Cortellaccio, d'Albenga	800 fl.	Càller	governador de Càller
1369, maig	Bonifacio de Ronchaiolo, de Voltri	77 fl.	le Formigre (Talamone)	Romeu Carbó, de Càller i Marcià
1369, juny	Guillelmo Eni, d'Andora	220 fl.	Còrsega	Francesc d'Averçó i Berenguer Sespujades
1369, juny	Nicola Foresta, de Diano	780 fl.	Sangonario (Còrsega)	Berenguer Sespujades
1369, agost	Emmanuele Cortellaccio, d'Albenga	1.440 fl.	Santo Cipriano (Còrsega)	Enric Roca i Joan de Mallorca
1369	Oberto di Olivario, de Recco	193 fl.	"Mons Cerihellis"	Ramon Cerdà, de València
1369	Lamberto di Barbazano	2.949 fl.	Còrsega (en ruta a Nàpols)	Francesc d'Averçó i Berenguer Sespujades
1369	Ottobono di Sigero, de Bonifacio	272 fl.	prop de Bonifacio	Jaume Fabre

Maria Teresa Ferrer i Mallol

INSTITUCIÓ MILÀ I FONTANALS

CONSELL SUPERIOR D'INVESTIGACIONS CIENTÍFIQUES

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

1370, octubre, 2. Barcelona

Pere el Cerimoniós comunica a Domenico Campofregoso, dux de Gènova, que ha rebut el seu ambaixador, Oberto Pelliccia, que s'ha queixat perquè els catalans han atacat molts genovesos. Ha manat que aquests danys siguin indemnitzats i el tresorer reial ha rebut ja ordre de pagar els que són derivats de confiscació de mercaderies pels oficials reials de Sardenya. Confirma la seva intenció d'observar la pau amb Gènova.

ACA, C, reg. 1084, f. 51 r.

ACA, C, cartes reials sense classificar, caixa 1, B, quadern de 4 folis, en foli (ordenació provisional), f. 8 v.

Petrus, et cetera, egregio viro Dominico de Campofriguso, duci Janue, salutem et dileccionis affectum.

Audita relatione Omberti Pellicca, nuncii vestri, qui ex vestri parte certas querimonias nobis exposuit continentes quod per nonnullos subditos nostros aliquibus vestris districtualibus, sub confidencia pacis vigentis inter nos et vos per maria nostra navigantibus, prede et occupationes bonorum et alia dampna fuerant irrogata, petens exinde satisfaccionem fieri et esmendam, ipsoque benigne et patienter audito, sibi concessimus et tradi fecimus litteras iusticiabiles et favorabiles pro habendo restitutionem plenariam dictorum dampnorum, ut in litteris ipsis, quas dictus nuncius secum portat seu portare potuit, poteritis intueri, necminus eidem satisfaccionem realem et de facto confestim fieri mandavimus per thesaurarium nostrum de quibusdam bonis, que per aliquos oficiales in insula Sardinie pro ipsius necessitate ab ipsis vestris districtualibus fuerant occupata.

Et quia inter alia dictus nuncius vester suis adiecit sermonibus se velle a nobis scire an pacem inter nos et vos dudum initam vellemus stabilem permanere, nobis aperimus prout etiam sibi aperte respondimus quod dictam pacem^a, quantum in nobis est, observare intendimus et facere ab omnibus nostris subditis inviolabiliter observari, sicut per vos observari credimus pari modo, nec scimus quicquam ex nostri parte fuisse factum per quod dici valeat pacem ipsam lesionem aliquam suscepisse.

Data Barchinone, II^a die octobris, anno a nativitate Domini M^oCCC^oLXX.
Visa Roma.

Jacobus Conesa, ex provisione facta per dominum regem in consilium.
Probata.

(*In calce*) Dicte littere, de quibus supra agitur, fuerunt ordinate, sed dictus nuncius ducis Janue non curavit eas recipere. Ordinacio quidem ipsarum litterarum talis est.

a. Segueix observari, raillat.

2

[1370, octubre, 2. Barcelona]

Pere el Cerimoniós comunica als oficials reials les queixes presentades per l'ambaixador de Gènova i els mana que indemnitzin els genovesos robats per catalans. Els culpables disposaran de vint dies per a presentar proves de llur innocència; altrament, els oficials procediran a la confiscació de béns per a indemnitzar els genovesos o, si no en tenen, seran empresonats. Segueix la relació original genovesa dels damnificats, valor del dany i noms dels agressors amb la resposta del rei. La nota final del registre ens informa que l'ambaixador s'emportà una còpia d'aquest document i que no foren expedides les lletres de manament. La llista dels damnificats fou guardada a l'escriuària per si més endavant eren demandades.

ACA, C, cartes reials sense classificar, caixa 1, B, quadern de 4 folis, en foli (ordenació provisional).

ACA, C, reg. 1084, ff. 51r-52r.

Petrus, et cetera, dilectis et fidelibus universis et singulis officialibus^a nostris vel eorum locatenentibus, presentibus et futuris, ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem.

Noveritis quod adiens presenciam nostram Ombertus Peliça^b, nuncius ex parte ducis et comunis Janue, fidem fecit in nostra curia certis et legitimis documentis quod, ipsis duce et comuni nobiscum in pace et securitate manentibus, sicut hodie dinoscuntur manere, ac nonnullis eorum districtualibus sub^c dicte pacis et securitatis confidentia per maria nostra navigantibus, ab^d eisdem districtualibus Janue, prout inferius specificè distinguetur, per aliquos nostros districtuales, quorum nomina inferius declarantur, fuerunt rapta, capta, habita et retenta diversa bona^e in ipsorum districtualium Janue grave dispendium et in dicte securitatis et pacis lesionem et prejudicium manifestum, unde nobis humiliter^f et cum magna instancia supplicavit ut dictis Janue dictrictualibus dampnatis mandarem et faceremus efectualiter dicta bona restitui et de dampnis inde sustentis satisfaccionem plenariam fieri et esmendam. Cuius supplicacione beni-

gne suscepta, gerentes molestum quod alicui seu aliquibus districtualibus Janue, quos nos in pacis et securitatis amenitate, in qua sunt, nobiscum et nostris districtualibus confoveri optamus, aliqua dampna, rapine aut predictae gravamina, iniurie, tedia vel offense^g a nostris districtualibus quomodolibet inferantur ac cupientes ut, si^h illate sunt, perdebite restitutionis et satisfaccionis presidium talibus minus bene peractis provideatur, quantum iuste et favorabiliter fieri poterit et, ne dicta pax et securitasⁱ lesionem suscipiat, omnibus viis et modis possibilibus occurratur, vobis et unicuique vestrum dicimus et mandamus expresse ac de certa sciencia et sub ire ac indignacionis nostre incurso quatenus quilibet vestrum in iurisdictione sibi comissa compellatis et distringatis tam per capciones personarum^k et distracciones bonorum quam alia iuris et fori remedia omnes illos et singulos ex vestris districtualibus, quos iuxta distincionem et expressionem subscriptam teneri videritis ad resarciendum, restituendum et esmendandum bona capta et occupata cum dampnis, sumptibus, expensis et interesse^l districtualibus Janue infrascriptis.

Et ubi districtuales nostri, quibus impingitur dictas predas et occupationes fecisse, dicant seu pretendant aliquas iustas causas et rationes habere in similibus casibus admitti solitas^m, ob quas a dictis predis et bonorum occupationibus excusentur seu credant seⁿ excusari posse, ad eas ponendum^o assignetis terminum decem dierum et ad probandum viginti dierum^p, infra quem nisi causas et rationes ipsas posuerint et probaverint, contra eos ad faciendum fieri dictam restitutionem et esmendam efectualiter procedatis.

Super hiis quidem procedi volumus et mandamus breviter, summarie, simpliciter et de plano ac sine litte, strepitu et figura iudicii, sola facti veritate attenda et prout in causis similibus et favorabilibus est assuetum procedi. Taliter quod dicti dampnapassi bona, ab eis indebite capta et occupata per nostros subditos, integre recuperent cum sumptibus et interesse ac de exhibicione iusticie plenarie contententur, videantque et cognoscant efectum operis nos et officiales^q nostros ad bonum dicte pacis inter nos et dictos ducem et comune vigentis debitam et rectam intencionem habere ipsamque velle manere illesam et in omnibus et per omnia observari, ubi autem dictam restitutionem bonorum huiusmodi requirentes vellent et eligerent quod de dictis causis et rationibus, sique proponerentur per eos quibus imponitur dictas predas et bonorum occupationes fecisse, cognosceretur in curia nostra, tali casu volumus et expresse vobis^r iniungimus ut processum inde per vos tunc factum, seu eius copiam sub vestris sigillis, taliter quod ipsi processui seu eius copie fides adhiberi valeat, ad nostram curiam transmittatis, ut eis visis et recognitis mandare et ordinare possimus quid per iusticiam sit fiendum. Interim, vero et in omnem eventum de personis et bonis^s illorum vos tute assecuretis ad finem quod id quod per nos aut vos fuerit cognitum de ac super restitutionem huiusmodi valeat debite execucioni deduci.

Persone autem et bona de quibus agitur sunt que secuntur^t:

“Infrascripti Januenses dampnificati fuerunt ab infrascriptis de infrascriptis pecunie quantitibus et in infrascriptis locis et temporibus de quibus probaverunt ad plenum”.

[1] Nicolinus Salinerius, de Cervo, captus fuit in insula Corsice per dominum Nerfinum de Proihita, capitanus duarum galearum, millesimo CCC°LXVIII de mense septembris, et dampnificatus in florenis DCCCCXXIII auri de Florenzia.....florenis DCCCCXXIII.

(Al marge esquerre) Vocabitur et, eo vocato, dominus rex faciet de eo iusticiam expeditam.

[2] Guillelmus En [...], de Andoria, captus fuit in partibus insule Corsice, anno de M°CCC°LXVIII°, de mense iunii, per Versonum et Empuguades, Catalanos, patronos duarum galearum, et dampnificatus in florenis CCXX.....florenis CCXX.

(Al marge esquerre) Idem.

[3] Item, idem Guillelmus captus fuit anno de M°CCC°LXVII, de mense novembris, in partibus insule Corsice per Johannem Fabre, de Calari, et dampnificatus in florenis CCCLXXXVII auri boni.....florenis CCCXXXVII.

(Al marge esquerre) Mandabitur gubernatori Castris Calleri ut, vocato dicto Johanne Fabri et viso isto processu, executionem [faciat] iusticia [median]te et, si opus est, mandabitur sub pena.

[4] Johannes Sensus, de Recho, captus fuit anno de M°CCC°LXVII°, de mense madii, in partibus Montis Cerihelli^v sive Maritime per quemdam que vocatur Embuffiner, de Calari, et Emmichaelem, socium suum, et dampnificatus in florenis quingentis XIII auri boni.....florenis DXIII.

(Al marge esquerre) Idem.

[5] Giribaldus Giribaldus de Recho, captus fuit anno Domini M°CCC°LXVII°, de mense novembris, in partibus Montis Argentarie per Anthonium Maceratum de Valencia et dampnificatus in florenis CL auri boni.....florenis CL.

(Al marge esquerre) Pari modo mandabitur gubernatori Valencie.

[6] Nicolaus Foresta, de Diano, captus fuit in partibus Corsice, loco ut dicitur Sangonaria, anno de M°CCC°LXVIII°, de mense iunii per Berengarium

Empuihada, habita ab ipso prius fiducia et eum dampnificavit in florenis DCCLXXX.....florenis DCCLXXX.

(*Al marge esquerre*) Vocabitur, si est presens; alias mandabitur eius ordinario, prout supra.

[7] Enricus Ferucius, de Clavaro, captus fuit in partibus Montis Argentarie per Antonium Maceratum de Valencia, anno de M^oCCC^oLXVII, de mense novembris, et dampnificatus in.....florenis CCXX.

(*Al marge esquerre*) Mandabitur gubernatori Valencie ut supra.

[8] Nicolaus de Camilla quondam Gavini damnificatus fuit anno de M^oCCC^oLXVII^o, de mense octobris, in cocha Guillelmi Nave de Frandria in partibus Rii Sibille per Petrum Bernardum de Maioricis de uno tonello olei valorisflorenis XXXXVI.

(*Al marge esquerre*) Non est in regno, tamen dominus rex mandabit gubernatori quod, cum erit Petrus Bernardi Maioricis, execucionem faciat ut supra.

[9] Martinus de M[a]ri damnificatus [in] M^oCCC^oLXVI^o, de mense augusti, in gulfo Arestani queque combuxerunt eius cochinam per dominum Nerfum de Proihita in.....florenis DCCC.

(*Al marge esquerre*) Idem ut ad primam.

[10] Petrus Giribaldus, de Sancto S[te]fano, captus fuit per en Gibertum de Corigles, capitaneus quinque galearum [in] partibus Sardinie, habita licencia et fiducia a Conradino, vicario et locumtenente in Alegerio, anno de M^oCCC^oLXVI^o, de mense iunii in.....florenis CLX.

(*Al marge esquerre*) Vocetur, quia presens est in curia.

[11] Manuel Cortelacius, de Albingensis, nomine Janini Cortelacii, fratris sui, requirit pro dampno sibi dato in Castro Calari per tunc gubernatorem Calari, ut apparet in quadam protestacione, anno de M^oCCC^oLXVIII^o in.....florenis DCCC.

(*Al marge esquerre: una creu*).

[12] Manuel Cortelacius, de Albingensis, nomine suo proprio, dampnificatus per Enricum de Rocha et Johannem de Maioricis in insula Corsice, in portu Sancti Cipriani, anno de M^oCCC^oLXVIII^o, de mense augusti, in.....florenis MCCCCXXX.

(Al marge esquerre) Mandetur gubernato[ri] Maioricarum quod, vocatis his, iusticiam faciat expeditam et sub pena fiat preceptum.

[13] Johannes de Merixi, de Rappallo, quondam Nicolai x, dampnificatus in quadam cochina Anthonii de Benedicto in mare Maremi veniendo de Sicilia per Johannem de Gayda et interfecerunt Nicolaum, patrem suum, anno de M°CCC°LXVII°, in florenis DCCXXIII, quamvis non probet nisi per unum testem y.

(Al marge esquerre) Non est probatum plene tamen vocabitur ipse Johannes, si est presens, alias mandabitur ordinario ut supra.

[14] Obertus de Olivario, de Recho, captus fuit cum eius barcha, anno de M°CCC°LXVIII°, in partibus Montis Cerihellis, per Raymondum Inceradam de Valencia et dampnificatus in.....florenis CLXXXIII.

(Al marge esquerre) Mandabitur gubernatori Valencie in forma predicta.

[15] Andriolus de Maiolo, de Clavaro, captus fuit per Berengerium Morerium et Guillelmum Vegeram, Catalanos, in Corsica, loco dicto Impicayre, anno de M°CCC°LXVIII, de mense decembris, et dampnificatus in.....florenis CXVI.

(Al marge esquerre) Vocetur Guillelmus Noguera, qui est presens.

[16] Bonifacius de Ronchaiolo, de Vulturo, captus fuit per Romeum Carbonum de Catalonia, habitatorem Calari, et Marcianum, eius socium, in partibus Talamonis, loco dicto de Formigre, anno de M°CCC°LXVIII°, de mense madii et dampnificatus in.....florenis LXXVII.

(Al marge esquerre) Mandabitur gubernatori Calleri ut supra.

[17] Gregorius de Saulo captus fuit per Anthonium Maxeratum, de Valencia, in partibus Montis Argentarie, anno de M°CCC°LXVII°, de mense novembris, et dampnificatus in.....florenis CCLXXXVIII.

(Al marge esquerre) Simili modo mandabitur gubernatori Valencie.

[18] Bartholomeus Remolarius, de Vulturo, captus fuit per Janiothum de Oriora, catalanum, in partibus Montis Argentarie, anno de M°CCC°LXVII°, de mense novembris, et dampnificatus in.....florenis CCLXXX.

(Al marge esquerre) Idem, gubernatori de Oriola.

[19] Zoalius de Quanto, captus per Anthonium Maxeratum, de Alegerio, in insula sive [ca]pite Corsice, anno de M^oCCC^oLXVIII^o, de mense iunii, et dampnificatus tam pro recato sue barche quam pro aliis in.....floreinis CLXXII^z.

(*Al marge esquerre*) Idem, gubernatori de Algerio.

[20] Thomas de Carlo, de Saona, nomine suo proprio et sociorum, captus fuit in plazia Romana in quarta ^{aa} farigionis per quemdam Catalanum de Valencia, nomine Sancihotus, anno de M^oCCC^oLXVII^o et dampnificatus in.....floreinis CCLVI.

(*Al marge esquerre*) Idem, gubernatori Valencie.

[21] Andorinus Boriner, de Andoria, captus fuit per Empuihadam, Catalanum, dum dictus Andorinus iret Alegerium cum eius barcha honerata vino et aliis rebus, anno de M^oCCC^oLXVI de mense iullii, et dampnificatus in.....floreinis CCCCVIII.

(*Al marge esquerre*) Non est presens et sit mandatus ordinario eius in forma predicta.

[22] Landurfinus de Carvi, procurator nomine Lambertini de Carvi domini ^{ab} cuiusdam barche patronizate per Facinum de Bonavia, de Carvi, captus fuit per Matheum Aymericum de Calari in partibus Corsice veniendo de versus Pisas et eundo in Carvi, anno de M^oCCC^oLXVIII^o de mense madii et dampnificatus in floreinis.....floreinis CCCLII

(*Al marge esquerre*) Mandabitur gubernatori ^{ac} Calleri ut supra.

[23] Lambertus de Barbazano, de Bonifacio, captus fuit cum quodam suo ligno veniendo de Neapolim versus Bonifacium, captus fuit iuxta Bonifacium per milliare unum per Franciscum Emversonum et Berengarium Empuguadam, anno de M^oCCC^oLXVIII^o, et dampnificatus in floreinis II^mDCCCCXXXVIII^o, et ductus fuit in carceribus cum hominibus XVI et uno mortuo ^{ad}.

(*Al marge esquerre, signe mercantil*)

(*Al marge esquerre*) Vocetur, si sunt presentes, alias in regressu viatgii dominus rex promittit quod ipse faciet iusticiam de eis, eis vocatis.

(*Al marge esquerre i seguint la línia, en lletra genovesa*) Vocetur n'Esparó, qui fuit clavarius dicte galee, qui compotum dicte capcionis tradat.

[24] Bartholomeus Muscha, nomine suo proprio et sociorum, dampnificatus prout apparet in sachulo penes vos deposito in.....floreinis V^mCCCLXXII.

(Al marge esquerre, signe mercantil)

(Interlineat, ratllat, en un espai en blanc, en lletra catalana) Oportebit quod vocetur heredes nobilis Petri de Montecateno et patroni vel eorum heredes cum iuxta processum ipsa dampna intulerunt.

Ex quo predicta fuerint facta ante pacem inhitam inter dictum dominum regem et comunem Janue, ideo contententur provisione in dicta pace expressata.

Multi alii de Bonifacio dampnificati fuerunt, prout videre poteritis, in diversis pecunie quantitibus in quodam manuali signato per P.

[25] Baldasal Adurnus recipere debet per Nicolas Pietella de Saulo, dampnificato anno de M^oCCC^oLX^oVI^o in portu de la Linayra per Anthonium Rigolfo de Alegerio in.....floreis CC.

(Al marge esquerre) B. Idem ut supra mandetur gubernatori de Alegerio.

[26] Anthonius de Celavexi, dictus Sclavus, que detentus fuit in Alicant, dampnificatus in floreis CCCCLXXXII, de quibus deponitis fuerunt doble CCC penes Johannem de Maulo, scribam curie de Alicant, anno de M^oCCCLXI^o.

(Al marge esquerre) C. Idem ordinario de Alacant.

[27] Obertus de Natino, nomine et vice Jacobi Procacii de Sexto, dampnificatus per [Ri]golinum de Alegerio et per Embataler, anno de M^oCCC^oLXI^o in.....floreis CCCXI.

(Al marge esquerre) D. Idem ut supra mandetur gubernatori.

[28] Franciscus ^{ae} Barralle, de Sancto Remullo, dampnificatus anno de M^oCCC^oLXVI^o de mense augusti in cavo de Neapoli per Gilabertum de Crouilli in [cantaribus] CCC caxei retondi et caxei ^{af} longi tantum XIII et coriis bovinis L.

(Al marge esquerre) G. Vocetur quia presens est in curia.

[29] Octobonus de Sigero, habitator Bonifacii, dampnificatus iuxta Bonifacium per Jame Fabre, anno de M^oCCC^oLXVIII^o, in floreis CCLXII.

(Al marge esquerre) I. Non dicitur unde est.

(Al marge inferior de la carta, sense la llista, copiada en el registre) Quia dictus nuncius Janue non curavit dictas litteras recipere, ideo non fuit processum ad eas ponendum in formam, sed fuit sibi data copia ordinacionis predictae et quandocumque veniet aliquis qui dictum negocium prosequatur, fient littere

exinde quot quot fuerint necessarie et inuenietur in scribania cedula ubi continentur nomina ^{as} illorum a quibus dicta bona capta fuerunt et que fuerunt ipsa bona et nomina etiam illorum quibus imponitur dictas predas fecisse.

a. officialibus a R. (reg. 1084). - b. Pelliça a R. - c. super al ms (cartes reials sense classificar). - d. ab, interlineat al ms. - e. Segueix et se, ratllat al ms. - f. Segueix suppl., ratllat al ms. - g. offense a R. - h. Segueix l, ratllat a R. - i. securitatis a R. - k. Segueix quam, ratllat al ms. - l. cum dampnis... interesse, interlineat al ms. - m. in similibus... solitas, interlineat al ms. - n. se, interlineat al ms. - o. Segueix et probandum, ratllat al ms. - p. et ad... dierum, interlineat al ms.; viginti, escrit XX^u a R. - q. oficiales a R. - r. vobis, falta a R. - s. et bonis, interlineat al ms. - t. Segueix, al registre, la nota que recollim al final del text. - u. Escrit per una altra mà molt diversa, probablement genovesa. D'ara endavant ens hi referirem com a lletra genovesa, mentre que designarem com a lletra catalana els afegits marginals o interlineats de la cancelleria catalana; si no diem res en contra, tots els afegits marginals són en lletra catalana. - v. Segueix per, ratllat. - x. quondam Nicolai, interlineat. - y. Segueix tamen ratllat. - z. Segueix Bartholomeus Joanelus de Albingensis, ratllat. - aa. Segueix fluminis per, ratllat. - ab. Segueix et pat, ratllat. - ac. Segueix ut, ratllat. - ad. Segueix, en línia a part, Dexerinus, ratllat. - ae. Segueix s, ratllat. - af. Segueix LX, ratllat. - ag. Segueix i, ratllat.